

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
WOUW

1-'96

De Stuarts in Wouw

Er is in dit tijdschrift al meer over het onderwerp 'De Stuarts' geschreven. Er was een Stuart die na de Vrede van Munster (1648) zijn intrede in Wouw deed als eerste predikant van een handjevol Hervormden.¹⁾ In een volgende studie kwamen verschillende andere dominees aan de orde.²⁾

Nu ik enige jaren later nadere gegevens betreffende dit geslacht in handen kreeg, leek het me op zijn plaats hieraan nogmaals een artikel te wijden.

Ooit moet er in de oude kerk van Bergen op Zoom een grafsteen gelegen hebben met de tekst:

*Hier rust Jacob Stuart
geboren in St.Andries in Schotland
de jongste zoon van elf van Archibald Stuart.³⁾*

De Fransen kwamen in 1747 en schoten de kerk in puin en de grafsteen is nooit meer gevonden. Baron Van Bayenghem was één van hen. Zou hij ooit geweten hebben van een steen die eens het graf van een voorvader van zijn vrouw bedekte?

Jacobus Stuart

Jacobus Stuart was een militair, geboren te St.Andries in Schotland, heraut ten hove van Maria Stuart, Coninginne van Schotland. St.Andrews ligt op het schiereiland Fife tussen de Schotse steden Edinburgh en Dundee. In de 16e eeuw kwamen er heel wat Schotten via ronselaars in handen van kapiteins die hun legerdiensten in het buitenland aanboden, natuurlijk tegen betaling. Men moet hierbij bedenken dat in Schotland een ontzettende armoede heerste en dat er van regeringszijde ook

wel op aangedrongen werd om in het buitenland dienst te nemen, want in eigen land lagen er voor deze jonge kerels absoluut geen kansen.

In de Nederlanden waren deze troepen van harte welkom en die ongeschoolden werden ingezet tegen de goed gedrilde Spaanse soldaten en hun stonden de gruwelijkste ontmoetingen te wachten op het slagveld. Het is dan ook niet te verwonderen dat de Schotse regimenten nogal eens in grote wanorde geraakten en dat veel manschappen naar de vijand overliepen.⁴⁾

We moeten hierbij niet vergeten dat de kapiteins geld ontvingen (als ze het althans kregen....) om hun soldaten te betalen en dat werd nogal eens over het hoofd gezien. Er ontstonden dan ook meermalen ruzies en zelfs opstandjes tegen het gezag en dat werkte ook niet mee aan de goede verstandhouding. Orde en sfeer waren dikwijls allerbelabberst.

Jacob Stuart is niet lang militair gebleven. Hij moet na afloop van zijn dienst of bij het uiteenvallen van zijn compagnie gezocht hebben naar andere middelen om aan de kost te komen en we vinden hem terug in Bergen op Zoom als vettewarier: verkoper van vetwaren (olie, kaarsen) in het huis met de mooie naam: De Cleyen Zevensterre, in de Lievevrouwestraat dichtbij de Gevangenpoort.

Zijn keuze was weldoordacht want Bergen op Zoom had in die dagen heel wat Engelsen in garnizoen. Bovendien had de stad veel Engelse vestigingen binnen haar poorten. Deze lieden zullen de Schotse winkel van Jacobus Stuart zeker gevonden hebben.

Op 26 april 1586 trouwde hij met Janneke Antonis, een meisje uit Bergen op Zoom. Zij moet kort na de geboorte van haar eerste kindje gestorven zijn, want op 16 april 1589 trouwt Jacobus met Mayken Jans van Liere en zij kwam op 31 januari 1590 te overlijden, waarschijnlijk in het kraambed. Jacobus was dus voor de tweede keer weduwnaar en dat in nog geen vier jaar. Niet lang daarna trouwt hij met Mayken Cornelis van den Brande en zij zou hem overleven. Uit dit laatste huwelijk kwamen zeven kinderen, te weten: Mayken, Janneken, Cornelis, Johannes, Elisabeth, Margriet en Susanne.

Het gezin zag er toen als volgt uit:

vader Jacobus Stuart

moeder Mayken van den Brande

uit het 1e huwelijk: Maeyken geboren in 1587

uit het 2e huwelijk: Jacobus geboren in 1590

uit het 3e huwelijk: Maeyken geboren in 1591, jong gestorven

Janneken geboren in 1592

Cornelis geboren in 1595, zie verder

Johannes geboren in 1598, jong gestorven

Elisabeth geboren in 1599

Margriet geboren in 1601

Susanne geboren in 1604

De kruidenierszaak moet goed gelopen hebben. Toen Jacobus "ziek te bedde" lag, liet hij notaris Jan van Wesel uit Bergen op Zoom bij zich komen om zijn testament op te maken. Dat was op 17 februari 1621. Alles werd hierin keurig geregeld. De kinderen uit de eerste twee huwelijken kregen het moedersdeel toegewezen, verder werd elk kind met hetzelfde bedrag bedacht. Bovendien was er nog f 500,- te verdelen van een halfbroer van zijn vrouw.

Jacobus Stuart stierf in 1622 op 68-jarige leeftijd. Zijn derde echtgenote schijnt met behulp van enkele dochters de winkel voortgezet te hebben en wel met succes, zoals later zou blijken.

Toen ook zij "ziek te bedde lag" liet ook zij de notaris komen om haar testament op te maken, op 2 juni 1627. Het huis in de Lievevrouwestraat staat hierin voor f 2000,- vermeld en dat was een heel kapitaal voor die tijd. Zoon Cornelis, toen al predikant in Zundert, werd een behoorlijk geldbedrag toebedeeld en werd een man van aanzien.

De eerste Wouwse dominee

Cornelis Stuart werd als jonge kerel door zijn bemiddelde vader naar de universiteit in het Friese Franeker gezonden, waar hij theologie ging studeren. Dat is niet verwonderlijk als men weet dat zijn vader in Bergen op Zoom diaken en ouderling in zijn kerk was. Hij moet dus hervormd

geweest zijn, dit in tegenstelling tot de meeste Schotse militairen die destijds katholiek waren.⁵⁾

Cornelis stond in de registers van deze onderwijsinstelling ingeschreven als Cornelis Stuartis Selandus (uit Zeeland). Later begon hij zijn predikantenloopbaan die bijna een halve eeuw zou duren als kandidaat in Zundert. In 1629 werd hij predikant in Ossendrecht en Woensdrecht. In 1649 werd hij beroepen in Wouw en Heerle en daar zou hij tot zijn emeritaat blijven. Evenals zijn vader is hij driemaal getrouwd geweest en wel met Maria Snijders uit Breda, met Cateline Schafer uit Bergen op Zoom en met Maria van Goole uit Klundert. Bij zijn eerste vrouw kreeg hij drie kinderen en bij zijn derde vrouw acht.

Een dominee in katholieke omgeving

Het waren roerige tijden en in het begin heeft hij zich in Wouw wel eens bedreigd gevoeld en kwam hij met klachten, maar later horen we daar niet meer van. Hij werd blijkbaar geaccepteerd. Wel vind ik het vreemd dat uit zijn testament blijkt dat hij in Bergen op Zoom woonachtig was⁶⁾ terwijl hij schijnbaar in Wouw is overleden.⁷⁾

Op tachtigjarige leeftijd liet hij 19 januari 1675 zijn testament opmaken bij notaris A. Schippers, waarin we lezen dat hij toen in Bergen op Zoom woonachtig was: *"Cornelis Stuart, oud predikant van Wouw en Heerle, nu wonend te Bergen op Zoom..."* We lezen later over een rentebrief van 6 april 1679 waarin sprake is van het huis van dominee Stuart "genaemt de drie Coningen".

De kinderen van dominee Stuart

We laten ze hier volgen met geboortedatum (de data zijn zo goed mogelijk geschat):

Uit het 1e huwelijk: Cornelis	1627
Jacobus	1628
Godefridus	1629, jong gestorven
Uit het 3e huwelijk: Maria	1640, jong gestorven
Maria	1641
Cornelia	1642

Jacob	1644, jong gestorven
Henricus	1645
Perina	1646
Johanna	1650
Petrus	1647

Deze laatste (Petrus Stuart) wordt in bovenstaand testament genoemd als toeziend voogd over zekere kleinkinderen. Hij volgde zijn vader in het ambt op en ging theologie studeren in Leiden. Toen zijn vader in 1676 kwam te overlijden volgde hij hem in 1677 op als predikant te Wouw.⁹⁾

Hij is ongetrouwd gebleven en overleed na een langdurig ziekbed in Wouw op 76-jarige leeftijd in 1722 als een vermogend man. Ik meen dat zijn zuster bij hem inwoonde. De twee zonen uit het eerste huwelijk traden beiden in dienst van de Republiek en werden militair, Cornelis zowel als Jacobus. Cornelis Stuart was kapitein in een Regiment van een Schotse Brigade toen hij in 1677 sneuvelde. Zijn broer Jacobus Stuart trouwde rond 1653 met Elisabeth Slip uit Dordrecht. Zij was de dochter van een kolonel. Ook hij was kapitein en sneuvelde bij Grave in 1674 tijdens achtervolging van Duitse en Franse troepen.⁹⁾

Hij liet twee zoons na: Alexander geboren in 1660 en Gerard Archibald geboren rond 1662. Ook deze twee traden in het spoor van hun vader. Zij sneuvelden ver van huis in dienst van de Republiek. Gerard Archibald trok naar het noorden en vond daar zijn vrouw. We zien hem terug als kapitein in Engeland. Stadhouder Willem III was toen tevens koning van Engeland. Gerard Archibald sneuvelde daar in 1696. Zijn weduwe woonde toen waarschijnlijk in Steenwijk met haar kinderen bij haar ouders. De andere zoon, Alexander, was luitenant-kolonel van een Schotse Brigade. Hij schreef zijn naam nooit als Stuart maar als Alexander Stewart. Hij sneuvelde in 1702 in de omgeving van Düsseldorf. Een van zijn zoons was de bekende Carel Willem Stewart. Hij leefde van 1697 tot 1760 en was Generaal-majoor van een Schots regiment. Hij werd commandant van Bergen op Zoom en de rond de stad gelegen

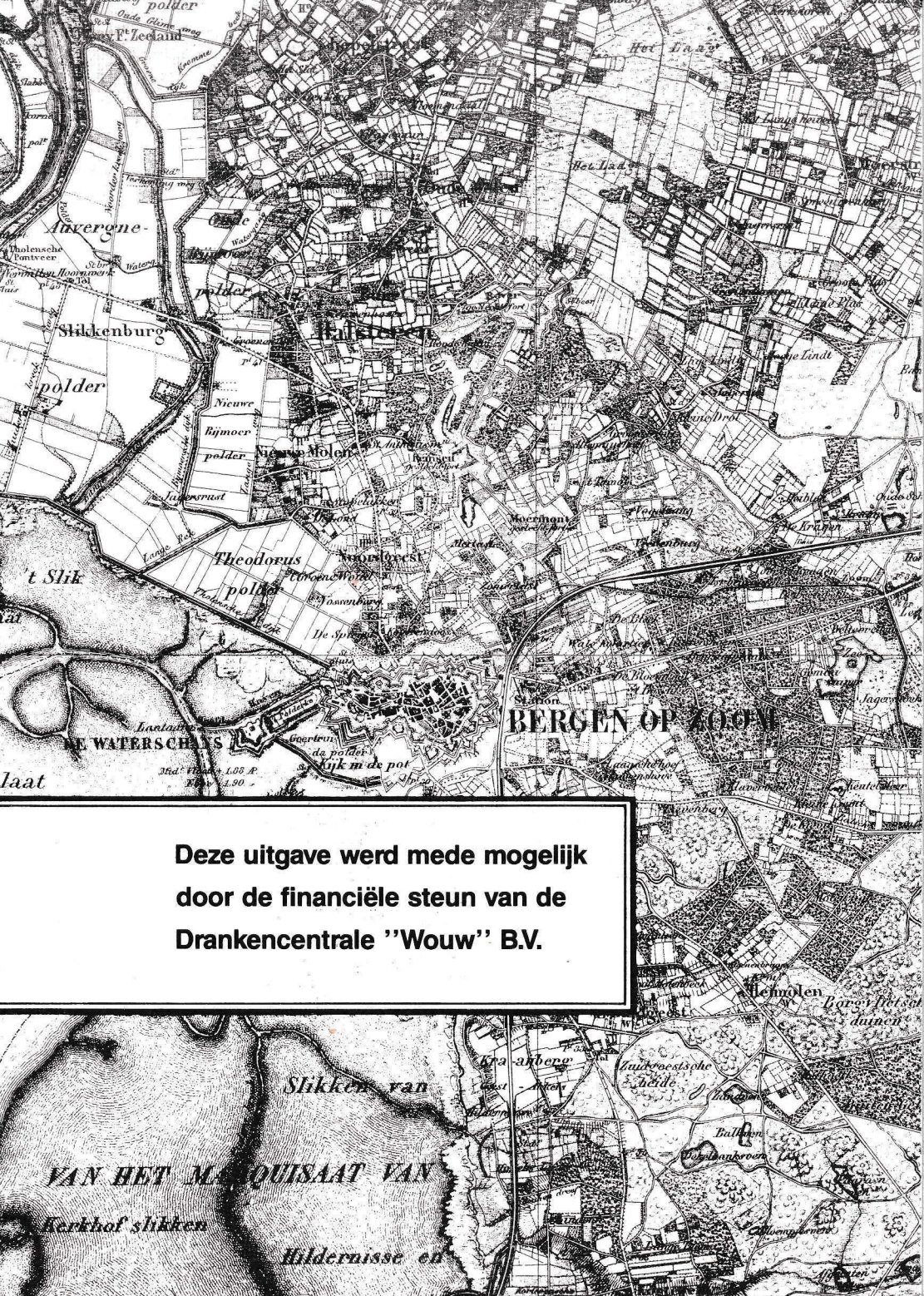
forten. Carel Willem Stewart, "*the tallest and stoutest man in all The Dutch Republic*"¹⁰⁾, zo stond het ergens geschreven.

Bergen op Zoom, februari 1995.

J.A.A.C.Struijs.

Noten:

1. De Vierschaer I 1987.
2. Id. III 1987.
3. STUART vier eeuwen familiegeschiedenis (B.Boivin 1984).
4. Tachtigjarige oorlog 1568 - 1648.
5. Katholieke Koningin Maria Stuart.
6. Zie 3) blz.14.
7. Zie 3) blz.64 tabel 2
8. Om nodeloze herhalingen te voorkomen verwijs ik naar De Vierschaer III - 1987.
9. Rampjaar 1672.
10. Misschien van iemand die promotie zoekt?

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.

VAN HET MARQUISAAT VAN

Kerkhof slikken

Hildernisse en